

"ופתאום מבזיק לו אור גדול רחב היריעה ותורת ה' נעשית תמימה מאירת עיניים"

אף שיעוריו הפכו לשם דבר, שם ראו בחוש קיום דין של "ושגנתם לבניך" – אלו התלמידים, מסירת התורה, שמחתה וערבותה. הורתו ולידתו של השיעור הכללי, אשר נישא בהיכל הישיבה בימי ראשון אחה"צ, החלו כבר ביום חמישי אחה"צ. עם סיומו את אמירת השיעור היומי, התיישב ראש הישיבה שקוע כולו בשרעפיו, והחל לומד את הסוגיא מחדש, כאילו לא למדה מעולם, זאת, לאחר אמירת אין ספור שעורים בכל הסוגיות הנלמדות, אך הוא בשלו – על כל סוגיא יש לעמול מחדש, ורק המתחדש אחר העמל והיגיעה המחודשת ייאמר בשיעור, וחידושים וסברות – אף הנראים כנכונים – אשר לא עברו את כור העמל והיגיעה, לא יכללו באמירת השיעור. אף יסודות שחידש במחזור מסויים וחזר עליהם במחזור שאחריו – היה זה רק אחרי שעמל על הסוגיא ביגיעות על יגיעות והגיע לאותה המסקנא שהסיק מכבר. מחשבון פשוט שנערך עלה, כי בהכנת כל 'שעור כללי' הושקעו למעלה מ- 50 שעות¹ אשר נתפרשו על אחה"צ של ימי חמישי, ימי שישי, שבת ומוצש"ק, וימי ראשון.

¹הערה:

ביום ראשון היה מוסר את השיעור – לא לפני שהוא מתיישב לכותבו מספר שעות, ואף להכינו כצורת אמירתו, שכן כך היתה דרכו, לומר לעצמו את כל השיעור מילה במילה קודם אמירתו.

הכנת השיעור היתה תוך עמל ויגיעה בלתי נתפסים, ולדברי תלמידים, לעתים הגיעו הדברים עד כדי עינוי גופו ממש, כמניעת אכילה ושתייה. מה נורא היה המראה לראותו יושב ספון בחדרו, מוקף בספרים, ומפניו נשקפת כמין 'ראגה' – הלא הסוגיא טרם ברורה די צרכה... אלא שאט אט נשפכת הנהרה על פניו, הנה, מסתמן לו הכיוון הנכון, והסברות משתלבות זו בזו, הקושיות נופלות מאליהן, העקוב נהפך למישור, והרי הסוגיא ברורה כולה כשמלה. בת צחוק אמיתית שפוכה על פניו האציליות, והרי הוא

הוא א' אייר, ושל הר"י מיגש הוא ל' ניסן. וכמש"כ בספרים כי כל תוך ג' ימים מיום פטירה נכלל ליום הפטירה. כמו כן יום פטירת אביו הגה"ח ר' אריה זצוק"ל הוא בכ"ח ניסן.

נה. אם נביא בחשבון את השעות שלמד את הסוגיא לבד משעות ההכנה של השיעור, הרי זה הרבה יותר מ- 50 שעות.

קורא לרבנית – "מזל טוב! הנה, התירוץ קיים, היסוד מוגדר וברור, פקודי ה' ישרים משמחי לב". לא אחת אירע, שהציעה לו הרבנית תחי' כוס משקה להשיב נפשו תוכ"ד הכנת השיעור וסירב, וכאשר עלה בידו בס"ד התירוץ הנכון והמהלך המחזור נענה סוף סוף לשתות¹.

רבינו וצוק"ל אף התבטא כמה פעמים, כי כאשר מתחיל הוא את הסוגיא אינו יודע להיכן יגיע הפעם, ובאיזה דרך יוליכוהו פעם זו משמים. עמל הוא על כל הערה, הארה קושיא ובעיה בחשבון, מתייגע הוא בהם בכל כוחו, ואז זוכה להארה השמימית בביאור הדברים.

וכך היה הסדר, כאשר בימים שלישי, רביעי וחמישי מסר שיעור יומי, והחל מאז, כאמור, מוקדש הזמן להכנת השיעור הכללי. ימי ראשון – לאחר השיעור, שני ושלישי, הוקדשו בישיבה איפוא להכנת הסוגיא והשיעור היומי, כאשר לבני הישיבה שחפצו לשוחח עמו בלימוד נתנה האפשרות לעשות זאת בלילות ימי שלישי ורביעי, זאת לאחר ששמעו את השיעור היומי.

בשיעור עצמו, היתה דרכו להכנס לעובי הקורה, ולצלול לנקודה המרכזית – ה'לב' של הסוגיא, לבארה ולנתחה היטב. לא נרתע הוא מלהיכנס לעומקן של סוגיות שכבר דשו בהן רבים, ויסודותיהן כבר איבדו בבי מדרשא. אדרבה, מציג היה בפתח השיעור את הקושיות המרכזיות והמפורסמות, כאשר הוא מוסיף עליהן כהנה וכהנה, פורש היה את תירוצי האחרונים ויסודות ראשי הישיבות, דן היה ומפלפל בהם במו"מ של הלכה, או אז מגיע היה השיא – – – "ואני אומר כאן"...

כמלך בגדוד היה מוביל ומנתב את מהלך השיעור. פותח היה אותו בנעימה רגועה ושלווה, אך עד מהרה מתאדמות היו הלחיים, הידיים מתנופפות אנה ואנה, וההיכל כולו בוער באש קודש, ורשפי שלהבת קודש מתעופפין בריתחא דאורייתא, והקול מתגבר, ונשמע מסוף העולם ועד סופו. לא הותיר אבן על אבן בסוגיא, ומכל רש"י, רמב"ם ור"י מיגאש היה עושה מטעמים, כשאט אט קורס המהלך עור וגידים, מבריק בשלל גווניו, בהוד זוהר גאונותו, עמקותו וערבות אמיתתו. מתיקות ושמחת התורה היתה פורצת מכל תג ותג

נו. מפי בנו הגאון רבי דוד יצחק שפירא שליט"א בהספרו.

שנאמר בשיעור, והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני, כאשר לא אחת מסיים רבינו בבת שחוק: "נו, זה לא שוה מילין דולר?" עם תום השיעור צונח היה על כסאו בתשיות מעמל השיעור ומסירתו, ועל פניו אושר עילאי, מעין עולם הבא.

אף בשיעור היומי – אשר נשא מטבע הדברים סגנון שונה^{נז} – ניתן היה לחוש במעמד מסירת התורה המתרחש לו כאן, כאשר באויר נישאת להם סגולת ה"דודים הערבים" החוזרים ונעורים מימי הר סיני, בערבות מופלאה ובמתיקות התורה. את השיעור היה פותח בביאור הגפ"ת, כאשר תלמידיו ושומעי לקחו (וכן ת"ת חשובים אשר מדוזמנים היו מעת לעת לאמירת השיעור היומי בבאר יעקב) משתוממים על המראה כיצד זה בהבלעת מילים ספורות, או בהדגשת נקודות מדברי הגמ' והרש"י מיישב הוא חבילי קושיות, מוכיח דרך ומיישר עקוב, והדברים שמחים כנתינתן מסיני. מקום נכבד תופסים הם שמועותיו של מרן הרב מבריסק זללה"ה, מהם היה דולה ומשקה כסדר בפני תלמידיו. בן היתה דרכו, הרבה פעמים לעסוק ולהגיד השיעור בדברי האגדתא אשר בגמ', דוגמת הגמ' במרובה דאיתא שם "רחמנא ניצלן מהאי דעתא", שם הביא מהרב מבריסק זללה"ה כי חמורה היא עקמומיות הראש מטעות, שכן בעוד את הטעות מצי לתקן הרי שעקמומיות מוכיחה על כל מהלך המחשבה, ועוד כהנה וכהנה נח.

מה נאה לסיים את תיאור השיעור והעמל הקודם לו, במה שציין א' מתלמידי רבינו ומקורביו, למילותיו של רבינו זצוק"ל בהספדו על מרן הגר"י אברמסקי זצוק"ל, ונאים הדברים למי שאמרם נט:

"אם בחוקותי תלכו" – שתהיו עמלים בתורה. הרי, שחוקות התורה הם מקום הילוך האדם אין לו מקום אחר, ומה גדול צערך כשמקום הילוכו מלא חתחתים מבלי סלול דרך.

נז. השיעור היומי נמסר היה מתוך שמחה וחדוה, והכללי לעומתו, תוך רצינות וכובד ראש, כשלשיעור היה נכנס ועל פניו דוק של מתח. עוד נקודה מענינת מציינים תלמידיו, כי בשיעור היומי, פעמים שנשאלה מפי א' מהתלמידים היה נראה כחוכך בדעתו ע"ד הקושיא, ורק אח"כ משיב היה את תירוצו בהטעמה ודן עם התלמיד בדבריו. בשיעור הכללי לעומת זאת, לרוב, עוד טרם מסיים היה השואל את שאלתו היה יורה רבינו כחץ את תשובתו ושב בדיוק למילה בה אחז קודם, וראו הכל בעליל כי על כל פרצה ופרצה אפשרית כבר חשב רבינו, ותשובה מן המוכן היתה בפיו.

נח. וראה גם בשיעורי מס' גיטין המתפרסמים בספר זה.

נט. נרפס בספר הזכרון להגר"י אברמסקי זצוק"ל, מענין הדבר, כי אף רבינו בהספדו שם מציין כי את הדברים האלה אמר הגר"י זצ"ל על עצמו, ומי כמוהו יודע את עצמו.

ודרכה של תורה ועמלה, תדע בזה, כי דברי תורה סתומין ניתנו ואין סוד גלוי בתורה, וכהמפורש ברש"י שבת פח, ב, והרוצה לעמוד על עיקרה של סוגיא ונכנס בהמון דרכיה בחלקיקי שביליה וצולל במעמקיה, הוא נבון, וכמו שאמרו ז"ל העם ההולכים בחושך זו תלמוד בבלי, ועולמו חשך בעדו כי באותה שעה אין לו עולם אחר אלא זה, וכלשון רש"י הנ"ל בשבת (ד"ה ולמימינים) "עסוקים בכל כחם וטרודים לדעת סודה", עסוקים הם וטרודים בכל כוחם. כזה הוא מצבו של היגע בתורה המחפש דרך בדרכי הגמרא. וכבר המליץ מרן החזו"א זצ"ל באגרותיו על שעה זו כי כמלאך ממרום הוא ואינו מעלמא הדין ואין לו כי אם תורתו תורת ה'.

"ואחרי היגיעה הרבה כל אחד לפי מה שהוא, לפי דרכו, בחו, בשרונותיו, זכויותיו, צדקותיו ותפלותיו, זוכה הוא לשביב אור בסוגיא ומתחיל להתבהר לו הדרך. אכן עדיין צורתא דשמעתתא ממנו והלאה ומפולת של הרי חושך סובבים אותו מכל הצדדין, אינו מתאים לדבר זה ולא לזה, ואו שזה סותר ליסוד מונח וקיים מאז, ושוב מתחיל בחדתא ובעתיקתא ולחרוש ביגיעת מה לחשוב מחשבות, להוסיף שביבי אור כדי לקיים את היסוד, לשפץ כאן ולהתאים שם עד שה' נותן התורה מקיים הבטחתו ללמדה בכל זמן ויגיעת ומצאת. ופתאום מבזיק לו אור גדול רחב היריעה, עד שצדקו יחדיו, וכל חלקי הסוגיא מתחברים ומצטרפים לדבר שלם, ואדרבה כל מה שהיה מוקשה עד כה נעשה לתניא דמסייע, ותורת ה' נעשה תמימה מאירת עיניים ומשמחת לב.

אוצר החכמה

"ועם כל זאת, עדיין העבודה רבה, עליו לסדר הדברים מה להקדים ומה לאחר, באיזה מילים לבטאות את הביטוי המושלם הנכון והמלא בלשון קצר, וכשכל זה עולה לו בסיעתא דשמיא אין דעתו נוחה, וחוזר ובודק בגזיו ממשמש ומשפשף, וכמה פעמים מהפך סדרו ומעריך ומחדש אם להוסיף ואם לגרוע, אם בביטוי חדש ואם בנוסח שונה, ומהישן לחדש כרחוק מזרח ממערב שהרי לאמת פניו. וכל ביטוי וצלצול נכון, אף כחוט השערה המרחק הוא מאי אמת לאמת, ורק אז נותן ליעף על תורתו כח חכמה להבין ולהשכיל וזאת המנוחה וזאת המרגעה.

"ואם מאמר החכם הוא אין שמחה כהתרת הספיקות, הרי מזה שאין צער כמבוכ הספק ולפום צערא דידיה שמחתו. ובירושלמי ריש פאה, אם ריק הוא מכם רק מפני שלא יגעתם בה. שאינו יגע בתורה אלא שיגע מהתורה ח"ו. ומסיים שם, ללמדך שכל מי שנותן נפשו

עליה מתקיימת בידו כנתינתה מסיני. שרק בנתינת הנפש על התורה יכול לעמוד עליה ומתקיימת בו זוכה למתן תורה. ושם עוד, כי הוא חייכם, אימתי הוא חייכם כשאתם יגעים בה. התורה ניתנה להיות דם חיינו ואורך ימינו בזה ובבא, וכתרגום יונתן שם, וביגיעתנו היא נעשית חיינו ואז חיים בה לעד ולנצחים, עכ"ל הזהב.

"מחשבה תפוסה תמיד בתורה בלא הפסק"

למרות עיסוקו של רבינו זצוק"ל במשך ימי חייו, אם בעניני הישיבה, אם בשאר בעיות השעה אשר הונחו לפתחו כאחד ממנהיגי היהדות החרדית. עם זאת, תמיד, בכל עת ושעה, היה מונח ראשו בלימוד התורה, דבר אשר הפעים כל רואיו. למרות זאת, היה יחסו לכל אדם אשר בא במחיצתו מלבב ומרנין, כאילו כל כולו עכשיו פנוי עבורו, בו בזמן שמוחו קדח ביישוב לקושייה חדשה בסוגייה בה עסק. כאשר פעם שאלו אחד ממקורביו איך אפשר בו זמנית לרקוד בחתונת תלמיד בשמחה עצומה, וגם לחשוב מחשבות בדברי תורה, ענה, "מה לא מוכן? הגע עצמך, לו יהיו מונחים מליון דולר בכיסך ואיתם תיכנס לשמחה משפחתית, היכן יהיה מונח ראשך, לא בדולרים שבכיסך?". לתלמיד אחר התבטא פעם בהקשר זה, "פינה יש במח, שם נכנסים ושוכחים מכל הענינים, פינה שכל כולה תורת ה'".

אוצר החכמה

כך, כאשר הוצרך פעם לשהות בצרפת עבור הישיבה, שם מלבד מה שטרוד היה בעניניה הכספיים של הישיבה, אף התבקש ע"י הקהילות היהודיות במקום לבוא ולחזקם, ורבינו זצוק"ל כמובן לא השיב פניהם ריקם. דרשה ועוד דרשה נשא, קבע מזוזות, מסר שעורים ועוד, כאשר הכל מתוך חביבות ומאור פנים כדרכו. בין הטרדות הבחין מלווהו כי הוא נחפז לפתוח גמרא, הלה משוכנע היה כי הגמרא נצרכת לו לצורך הדרשה הקרובה אותה עמד לשאת. מה רבה היתה פליאתו איפוא, בראותו כי רבינו זצוק"ל פתח את הגמ' בסוגיא הנלמדת בישיבה באותה העת. ימים מספר לאחמ"כ, המשיך לארה"ב בטיסה דרך לונדון, ובעודו במטוס - לאחר יותר מיממה ללא שינה - ישב וכתב לו שער חדש אשר נתחדש לו בצרפת סא.

פ. מפי הגה"צ רבי אורי ויסבלום שליט"א.

פא. מפי בנו הגר"ר אהרן שליט"א, אשר נלוה אליו בנסיעה.

ופעם, לאחר שחזר משהות בת שבועיים בארה"ב, נעמד בחצר הישיבה לברך "משנה
הבריות" על כושי. אחד הרמ"ים נודעק לעומתו - "והלך עתה חזר ראש הישיבה
מארה"ב גדושת הכושים?", רבינו זצוק"ל כמו לא הבין את השאלה, "לא ראיתי שום
כושי", הפטיר. כשנסע פעם במונית, ביקש מלווהו לברך אם לא מפריע לו הרדיו
אשר דלק ברקע. רבינו זצוק"ל ננער מהרהוריו - "דולק כאן רדיו?" בירר, "איני
שומע" סב. כך גם כאשר שב פעם לביתו אחר השיעור, ועל השביל בכניסה מונחת
היתה עריסת בנו הפעוט. רבינו זצוק"ל נטה מעט מדרכו וירד לשולי השביל כדי לא
להיתקל בעריסה. עם כניסתו לבית, שאלה אותו הרבנית תחי' אם ראה את התינוק
בכניסה לבית. למרות שהבחין בעריסה - שהרי היות לה עיקם מעט מדרכו - היתה
תשובתו שלילית.

כך גם, כשקיימו 'דינר' גדול לטובת ישיבת באר יעקב, ורבים היו הציפיות מההכנסות
של דינר זה, ואכן בסוף הערב הגיעה לידי רבנו זצוק"ל מעטפה גדושה בכסף שנאסף עבור
הישיבה. למחרת בבוקר, ניגש אחד ממארגני הדינר לרבינו זצוק"ל ושאלו כמה כסף הושג
והושם במעטפה. לפליאתו ענה לו רבינו זצוק"ל - "איני יודע". שכן, עם תום הערב שב
הוא במהרה לספריו ותלמודו, וטרם פונה מזמנו לספור את הכסף.

בביקורו האחרון אצל מרן הגרא"מ שך זצוק"ל, תפסו מרן הגרא"מ זצוק"ל לראשו של
רבינו זצוק"ל, חבקו לחיקו, ונשקו מתוך בכי: "איזו זכות היא לנו שיש בדורנו אדם כמו ר'
משה שמואל, אשר למרות כל טרדותיו הרבים תמיד תמיד שקוע הוא בעיונה של תורה.
מקנא אני בך, ר' משה שמואל". ובאמת, לא אחת קרה, שנפגשו שניהם לדיונים בעניני
הכלל והפרט, ומשאך ראו זה את זה החלו להפליג בדברי תורה ובמו"מ של הלכה, ורק
משסיימו נזכרו בענין לשמו נתכנסו. באחת הפעמים הפטיר מרן הגרא"מ זצ"ל למלווהו,
"הבט, זו כבר פעם שניה שנועדתי עם רבי משה שמואל בענין מסויים, ונתגלגלה שיחתנו
בדברי תורה. שכן כאשר נפגשים עם רבי משה שמואל אי אפשר שלא לדבר בלימוד, כיון
שראשו תמיד תפוס רק בעומקה של סוגיא". במקרה אחר, אף ביאר מרן זצ"ל את סוד כוחו
של רבינו זצוק"ל: "אתה יודע מדוע רבי משה שמואל גדל יותר מאחרים?", שאל, וענה -
"כי גם שהיה מצבים בהם אחרים פסקו מלימודם, המשיך הוא בלימודו". פוק חזי מאן
קמסהיד עליה סב.

סב. מפי מלווהו, הר"ר מיכאל פלאקס, וינה.

סג. יש בנותן טעם: בשנותיה הראשונות של הישיבה. שמע תלמיד א' מרבינו זצוק"ל שיש בדעתו להביא את מרן

לא יפלא איפוא, שכאשר שכב רבינו זצוק"ל חולה על מיטתו בבית החולים, ונכנסה בתו שתחי' ושאלתו "טעטע, וואס ערצאך", השיב לה מתוך שנתו – "מיר אלטען אין בבא בתרא דף ל"ב". ולאת בית החולים, אשר הציע לו להצמיד לאזני אזניות טייפ לשמיעת שעורי תורה, כפי שעשה ת"ח א' ששכב שם בבית החולים – השיב רבינו: "כשיש בפנים, לא צריכים לשמוע מבחוץ" סד.

צדיק מושל ביראת אלוקים

רב היה כוחו של רבינו זצק"ל, בתורתו וחכמתו הגדולה. ברם, כבר קבעו חז"ל באבות, "כל שיראתו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת", וכבר אמר רבינו זצוק"ל, כי יראת השמים ולימוד המוסר, היכי תמצי הם לקנין התורה והחכמה. סמל ומופת ליראת שמים טהורה ויראת חטא מופלגת היה רבינו זצוק"ל, בכל הליכותיו וארחותיו בקודש, אם ביראה ופחד תמידיים מכל נדנוד של חטא, חרדת ביטול תורה, והמורא מפני אי עמידה על האמת.

וכבר סיפר בנו הרד"ג רבי מנחם מנדל שליט"א בהלוייה, כי שנתיים קודם פטירתו, ישב רבינו זצוק"ל בחדרו בשעות האחרונות של יום הכיפורים, והוא כולו מתמוגג בבכי טהרה ותשובה, ונכחו פתוח ספר "שערי תשובה", ממנו למד בקול נוגה ובבכי מרטיט. מרוב בכיו ויגונו אף לא השגיח בתלמידי הישיבה שמטפסים היו ונתלים על חלונו, לחזות ברבם החותך גזרים בנפשו ונוקב בנפשו חשבון ודין. בנו, שלא יכול היה להתאפק, ניגש אליו ושאלו – "כל כך? במה חטאת אתה, אבא, אשר לכן תבכה במר ויגון עד כלות הנפש?". ורבינו זצוק"ל

הגרא"מ שך זצוק"ל לכהן בישיבה, אותו תלמיד רמז בעדינות לרבינו כי יתכן ועם כואו של הגרא"מ לישיבה יקופת חלקו של רבינו, כאשר הגרא"מ יהפוך לראש ישיבה בפועל. רבינו זצוק"ל השיבו ללא כל היסוס: "לגמרי לא אכפת לי להיות תחתיו בישיבה". באותה העת, הרהיב אותו תלמיד עוז ושאל – "למדנו רבינו, מה ההבדל בינו לבין הרב שך"? ענהו רבינו זצוק"ל: "הגרא"מ שך יודע כבר את כל התורה, וצורת למודו כעת היא רק לברר ולברר מה לומר מכל אשר יודע. אני, לעומת זאת", כך רבינו, "עדיין צריך ללמוד". (מפי תלמיד רבינו, הג"ר דב ויין שליט"א, ר"מ ישיבת דבר שמואל – השרון, ומלפנים בישיבת נוה ארץ, באר יעקב).

סד. "רבי משה שמואל היה גופו תורה, כל מידת החסד המופלאה שלו, כל מידת הארת הפנים המיוחדת שרחש לכל אחד ואחד – לא היה מכח הנתינה הרגיל אלא רק מכח התורה הקדושה. לרבי משה שמואל לא היתה אפילו פינה אחת קטנה בה לא היה תורה. מבטו על כל דבר היה אך ורק דרך משקפיים של תורה, כי לא היה בו אלא תורה, וכל מחשבתו וליבו היו משועבדים רק לתורה. דעתו היתה דעת תורה אמתית וטהורה מכל שיקול זר, בדיוק כמו שראינו אצל רבנו הגאון הקדוש רבי אלחנן ווסרמן הי"ד ואצל מרנן ורבנן הגאונים רבי כרוך בער זצוק"ל ורבי שמעון זצוק"ל", (מרן הגר"ש בירינברג שליט"א, ראש ישיבת מיר דאמריקא).

השיבו תשובה הצריכה לימוד, ויש בה בכדי לעורר: "יש", אמר, "ונמצא אני במקומות בהם אסור ההרהור בדברי תורה, ולשם כך נוטל אני עמי חומר קריאה המותר שם. יתכן, וחרגתי בקריאת החומר דקות נוספות מהזמן המתבקש, ונמצא בידי עוון ביטול תורה".

בכלל, זוכרים תלמידי הישיבה מהימים ההם, את לימוד המוסר אשר קבע לעצמו בערבי הימים הנוראים. בערב ראש השנה, נכנס היה לחדרו, ומשלש היה ושונה את דברי השערי תשובה בשער ב' "כי האדם נדון בראש השנה וגזר דין שלו נחתם ביום הכיפורים ומה נואלו האנשים" וכו', וכך היה הולך וקורא הלוך ובכה, בניגון נוגה ורווי תשובה ורגשי קודש, ונשמעים היו הקולות מעבר לדלת, וכבר היה המשגית, רבי שלמה וולבה זללה"ה מאיץ בבחורים לילך ולהאזין שם, באומרו "מזה תקבלו ותלמדו יראת שמים ופחד הדין. תראו בעל מוסר אמיתי". ובערב היום הקדוש יום הכיפורים, חוזר היה המחזה על עצמו, שרבינו זצוק"ל נכנס לחדרו, ומשנן בבכי מר את עיקרי התשובה לרבינו יונה. פעם אחת, אף הציצו התלמידים מבעד לחלון, שם השתאו לראות את רבם הגדול, נשכב על הארץ בפשוט ידיים ורגליים, וכך, מתוך סער ובכי מתחטא לפני קונו, ומקונן "אוי, מה עשיתי איך לא חמלתי על נפשי", והיה המחזה לחרדת אלוקים^{סה}.

אוצר החכמה

וכבר נתפרסם המעשה, כי פעם בשעותיו המאוחרות של ליל יום הכיפורים, נתעוררה שאלה חמורה מאד של נפשות בבית המרא דאתרא, הגרמ"מ יעקובזון זצ"ל, עד שהחליט – למרות השעה המאוחרת – לשוח שליח לבוא ולשאול את דעת רבינו זצוק"ל בנדון. בבואו לבית, שם לב כי דלת הבית אינה נעולה, ומתוכו בוקעים ועולים קולות, קולו של רבינו זצוק"ל. השליח נכנס פנימה, והציץ מבעד לדלת החדר, או אז נגלה לעיניו מחזה נורא הוד. רבינו זצוק"ל ישוב היה בקיטל וטלית, ולפניו על השולחן פתקים קטנים רבים הרשומים בכתי"ק, כאשר רבינו זצוק"ל מרים בכל פעם בידו פתקא אחת, קוראה בשום לב, ומכה בידו על לבו כמנהג וידוי, תוך התייפחות ואנחות שוברות לב. בפתקאות, רשומים היו חשבונות נפש לתיקון ותשובה אותם רשם רבינו זצוק"ל לעצמו במשך השנה. הלה ניסה כמה פעמים לקחת את תשומת לב רבינו זצוק"ל ולא עלתה בידו. רק אחרי דקות ארוכות של נוכחותו בחדר, נתן רבינו זצוק"ל את לבו לנוכח בחדר, מיהר לגרוף את הפתקאות בידו לתוך הקיטל, וענה מה שענה^{סו}.

סה. מפי תלמידו, הגאון רבי שריאל רוזנברג שליט"א.

סו. מפי בעל המעשה הרב יעקב יעקבזון שליט"א, בן הג"ר אברהם שליט"א מרא דאתרא דבאר יעקב.

את סוד הפתקים הנ"ל גילו התלמידים בהודמנות אחרת. היה זה תלמיד אשר ראה את רבינו זצוק"ל נכנס לביהמ"ד, ותחת לפתוח בלימוד, רושם הוא איזה דבר על פתקית קטנה ותוחבה מתחת לגמרא, או אז פתח בלימודו. התלמיד שמר את הדבר, ובסוף ה'סדר', כשנעמד רבינו זצוק"ל לתפילת מנחה, התגנב הלה והציץ לעולמו של ראש הישיבה, כפי המשתקף מהפתקא שרשם: "לעשות תשובה על שבדרך מהבית לביהמ"ד הסחתי דעתי מלימוד". כן אירע, שכאשר ארזו פעם את ספריו באחד ממעברי הישיבה, גילו בהם פתקא בה כתב חשבון נפש על השנה שעברה שהסיח דעתו מלימוד שבעה רגעים. (פוק חזי גדלותו, לחשוב חשבון של שנה שלמה, ועלתה בידו רק שבעה רגעי בטלה!). א' התלמידים הרהיב עוז ושאלו אודות הענין. רבינו זצוק"ל השיבו – לאחר הרהור – "מסתמא היה זה יותר משבעה רגעים".

במכתב לא' ממקורביו מהתאריך עשרה בטבת תש"מ, מציין רבינו בפתיחת המכתב – "שבתי אל לבי היום בקורת מעשי, כראוי ביום צום לתשובה, ומצאתי כי טרם השבתי לך". תלמיד, שישב שבעה על אחד מהוריו בחודש אייר, נדהם לראות את ראש הישיבה מידפק על דלתו בעשרת ימי תשובה בסוף שנה זו. "עשי"ת עכשיו ועסוק אני בחשבון נפשי", ביאר, "ומצאתי כי טרם ניהמתיך מאז שישבת שבעה, והרי כל י"ב חודש מקבלים תנחומין". ניהם, ושב לדרכו¹⁰.

ככלל, לימוד המוסר וחשבון הנפש תפסו מקום רב וחשוב אצל רבינו זצוק"ל. כבר סופר לעיל על שלולית הדמעות אשר נקוותה תחת למקום מושבו בישיבת לומז'ה. ואף לעת זקנותו, מתריע היה ומאיץ בבחורים לגשת לסדר המוסר, כאשר הוא עצמו, על כל שנותיו ויסוריו, היה יורד לביהמ"ד ללימוד מוסר. בני הישיבה מספרים, כי אירע פעם וכבה האור בביהמ"ד בשעת סדר מוסר. מתוך העלטה, נשמע קולו של רבינו זצוק"ל ממשיך בקריאת קטעים מספר "מסילת ישרים" – על פה, כמובן.

לתלמידיו באי ביתו ייזכרו לנצח ברכותיו של רבינו זצוק"ל – ברכת המזון, אשר יצר ושאר ברכות, אותם היה אומר בנחת ובנעימה, כשהוא מקפיד לחבוש מגבעת על ראשו, ועיניו למרום.

מה נאדר היה המחזה, אשר נשנה מידי בוקר, כאשר רבינו זצוק"ל פוסע בזריזות בשביל המוליך מביתו בואכה בית המדרש לתפילת שחרית, או אז היה נעצר ממהלכו, נושא את

סו. מפי בעל המעשה הגאון רבי זעליג ווינברג שליט"א

ראשו, העטור בטלית ותפילין, לשמים החדשים, ומשנן בנעימה, בקול רזוי כיסופי קודש ואהבת השי"ת ויראתו, את האמור במסילת ישרים "וכשאתה עומד להתפלל, דע לפני מי אתה מתפלל, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא" ושופך היה את נפשו בדברי הרמח"ל שם "אמנם מי שהוא בעל שכל נכון, במעט התבוננות ושימת לב, יוכל לקבוע בליבו אמיתת הדבר, איך הוא בא ונושא ונותן ממש עמו יתברך" – וכאן היה קולו גובר, ורגשותיו גואים, ומשנן כשעיניו עצומות וליבו למרום – "ולפניו הוא מתחנן, ומאתו הוא מבקש... והוא יתברך שמו מאזין לו מקשיב לדבריו, כאשר ידבר איש אל רעהו". ויוצאי לומז'ה מספרים כי מנהגו זה קיים כבר בהיותו מתופשי ספסלי הישיבה שם מדי יום מוקדם בבוקר לפני התפילה בעוד ההיכל היה כמעט ריק למד הוא בערגה את דברי המס"י הנ"ל ס"ה. וכך המשיך עד זקנה ושיבה ממש.

יראת חטאו אף הביאתו לידי בריחה מכל נדנוד של שקר ואי עמידה על האמת. כך, פעם הצליחו כמה ממנהלי הישיבה להפגיש את רבינו זצוק"ל עם נגיד עשיר, והלה הודיע כי בפגישתם יודיע על תרומתו – בנך לישיבה, שכן זה היה מנהגו, לתרום אך ורק בנינים למוסדות. האמת היא, כי באותה העת ממש לא נרשם במחסור בבנינים ומקום, ברם התפתחות הישיבה היתה צפויה, ופשוט היה כי בעתיד הלא רחוק יזדקקו לבנין החדש. נכנסו איפוא יוזמי הפגישה (בהם א' מגדולי ראשי הישיבות זצ"ל) לרבינו זצוק"ל, ובקשוהו כי אם יודיע הלה על רצונו לתרום בנך לישיבה יסכים רבינו לקבל את התרומה, שהרי – כך נמקו – אי"ז משום שקר, שכן מה לי אי זקוקים לבנין היום או מחר.

ויהי היום, ויגיע הנדיב לבית רבינו זצוק"ל, כשרבינו מקבלו כדרכו מתוך מאור פנים וחביבות מופלגת, ומתענין בשלומם ושלוש בני ביתו. בשיאה של הפגישה נענה הנדיב ואמר לרבינו, "שמעתי כי זקוקים אתם לתרומה, ובכן, הנני מרים בזה את תרומתי – בנך חדש לישיבת באר יעקב". אלא שרבינו זצוק"ל אפילו לא היסס – "ישר כח", נענה ואמר, "אלא מה נעשה ועתה אין זקוקים אנו לבנין, ב"ה לכל בני הישיבה יש מקום". הנדיב – ברוב הגינותו – טרח לציין באזניו כי עליו לדעת, כי אין הוא תורם מאומה זולת בנך, ורבינו משיבו במאור פנים – "נו, אם כך, תן את הבנין לישיבות הזקוקות לכך"... ס"ט

פ"ה. מפי הגאון רבי יעקב איידלשטיין שליט"א

ס"ט. מפי נכדו הרב אריה (בהגרד"י) שפירא.

כך גם, בכנס גדול של בוגרי הישיבה שהתקיים בנוכחות סלתה ושמנה של באר יעקב הותיקה, קם אחד ממנהלי הישיבה ובקול דרמטי הכריז, כי למרות האוירה הנחמדה השוררת כאן, אל יתפלאו הנוכחים לשמוע מחר כי הישיבה נסגרה מחוסר אמצעים כלכליים, ויואילו נא הבוגרים ליתן מתת מכספם לטובת החזקת הישיבה. אלא שבעיני רבינו זצוק"ל לא נשא הדבר חן, ועל אתר קם והכריז: "לא לשם אסיפת כספים נתאספנו כאן, כי אם לצורך קבלת חיזוק ברוחניות. אדרבא", הכריז, "מוזמנים כל בוגרי הישיבה, על נשיהם וטפם, לבוא ולשבות מפעם לפעם בישיבה הק' להתבשם מניחוחה הטוב".^א

כל מכתב המלצה שכתב, או הסכמה שהעניק, הקפיד עד מאד על כל תיבה ותיבה שיצאה מקולמוסו, ושקל והפך בשעתו האם ראוייה היא המילה להיכתב, האם אין בה משום גוזמא ואי היצמדות לאמת, ח"ו. לעתים, אף ראו שרעד אחזו בעת כתיבת מכתב, מפחדו שמא יסטה כמלא נימה מן האמת. ואירע פעם, ששיבת באר יעקב פרסמה מודעת תנחומים בעיתון לאות השתתפות באבל א' מתלמידיה, כשבמודעה צויין כי תלמידי הישיבה 'מתאבלים מרה' באבלו של בן ישיבתם. משהועברה המודעה לעיונו של רבינו זצוק"ל, הורה להשמיט את המילה 'מרה' - "אכן התאבלנו, אך לא מרה", נימק.

ובמאמר הכתוב "רצון יראיו יעשה", סיפורי מופת רבים נקשרו ברבינו זצוק"ל, בברכותיו ותפילותיו. והדברים ידועים כי ככל אשר יצא מפיו נעשה, אם בברכות לזיווג הגון, לרפואה וישועה, ופעמים אשר נקב בתאריכים מדויקים וכך הוה, ויהי לפלא.

מעשה נורא סיפר תלמיד, כי היה אדם אשר מתאנה היה לישיבה בכלל, ולעומד בראשה בפרט, ומציק להם בכל מיני הצקות וטרדות. פעם, ניגש תלמיד וסיפר לראש הישיבה על מעשיו הגלויים של הלה כנגדו. ראש הישיבה המשיך בדרכו לביתו, ועל פניו לא ניכר כלום מהמתחולל בלבו פנימה. ברם, מששמע כי אדם זה נמצא כעת עדיין בישיבה וממשיך בעוולותיו, ניכר היה כי חורה לו הדבר, אך תיכף נעצר על מקומו, וביקש מתלמידו - מספר העובדה - כי ירוץ להיכל הישיבה ויביא לו ספר מסילת ישרים. משהובא הספר, פתחו רבינו זצוק"ל בפרק המדבר בגנות הכעס, קראו ושיננו כמה פעמים, והמשיך בדרכו כאילו לא קרה מאומה.^ב

נ. מפי תלמיד רבינו, הג"ר דב ויין שליט"א, ר"מ ישיבת דבר שמואל - השרון, ומלפנים בישיבת נוה ארץ, באר יעקב.

נא. מפי הג"ר אברהם אלכויס שליט"א.

בנו עב אף הוסיף לספר, כי לאחר זמן פנה אליו הלה, בספרו כי צרות קשות פקדוהו, ומשוכנע הוא כי בשל קפידתו של רבינו זצוק"ל בא עליו הסער הזה, וביקש ממנו לבקש את מחילת רבינו זצוק"ל. מששמע זאת רבינו, נענה על אתר: "לא יתכן כי בשלי באו לו צרותיו, שכן מאז שעשה מעשיו אין יום שאיני מתפלל עליו לברכה והצלחה, שמחה ונחת!" פעמים אחרות, אמר רבינו על עצמו (כפי אשר אמר מרן החזו"א זצוק"ל ע"ע) כי אין כלל במרכולתו מן הסחורה הזו – קפידא. ופעם כשאחד התלמידים אמר לו כי פלוני סובל בשל קפידתו – "הקפיד" עליו רה"י והסתכל עליו כעל אדם שלא מבין את שאמר.

בנו שליט"א סיפר גם, כי ביישוב באר יעקב היה אדם אשר אינו שומר תומ"צ, ובאחת מהתקופות עשה לעצמו מנהג לכסח את רשא חצירו בעיצומה של השבת, בפרהסיא ולעיני כל. רבינו זצוק"ל ניגש אליו, ובנעימות דיבר על ליבו כי אל לו לחלל את השבת בפרהסיא, כי יכולה היא השבת לתבוע את עלבונה. הלה נענה כנגדו – "הרב שפירא, אני איני מתערב לכם בענייכם, אתם אף אל תתערבו לי בענייני". רבינו זצוק"ל הבהיר לו, כי אין בענייני הדברים אמורים, כי אם את עלבון השבת הוא תובע, ועדיין לא שת הלה את לבו. משיצא רבינו זצוק"ל את פתח חצרו של מחלל שבת זה, פנה אליו באומרו השבת תובעת את מעלביה ככתוב "והיו למשיסה שאסיין". ונשא עיניו: "רבש"ע, אני את שלי עשיתי". באותו שבוע תקף את אותו אדם ה"שבץ" ולאחר כמה שבועות שבחל"ת, רח"ל.

אף מרן הגר"מ פינשטיין זצוק"ל, כאשר פעם הגיע לפתחו ענין אשר כרוך היה בפגיעה בעקיפין בכבוד רבינו זצוק"ל; "להתעסק עם ר' משה שמואל זה אש"א אמר.

ומשמים סייעוהו. סיפר תלמיד, כי פעם ניגש רבינו זצוק"ל לאחר מתלמידי הישיבה ושאלו אם יש לו 5000 דולר להלוות לו. הלה נענה כי אין לו יותר מדולרים בודדים, ולשאלתו, השיב רבינו זצוק"ל, כי התחייב לפרוע חוב בסכום זה עד אותו לילה בשעה עשר. אותו תלמיד נשאר לראות כדת מה יעשה ראש הישיבה לעת כזו. לפליאתו כי רבה, לאחר תפילת מעריב, תחת לסור לביתו – במנהגו מידי יום – נשאר רבינו זצוק"ל על מקומו בביהמ"ד, וצלל בעומקה של סוגיא, כשהוא מפזם בנעימה את תלמודו, כאילו על כתפיו לא רובץ חוב של אלפי דולרים אותו חייב לפרוע תוך שעות. משעבר הזמן הלכה וגברה גם סקרנות התלמיד לדעת כיצד יסתיים הענין. מה רבה היתה פליאתו

איפוא, לראות כי בשעה רבע לעשר, נכנס יהודי – תושב חו"ל, ולו בן בישיבה אשר בא לבקרו בהפתעה – לראש הישיבה, ומניח על שלחנו תרומה לישיבה ע"ס. 5000 דולר.

ופעם אחרת, הסיח קודם השיעור את דאגתו בפני תלמידיו, כי עליו לפרוע סכום כסף גדול אשר אינו תח"י. כמובן, שבשעור עצמו לא ניכר היה עליו מאומה, אלא שבשיאו של השיעור, כאשר נכנס מאן דהו – אשר חפץ להרגיעו ולהוריד מעליו עול זה – להודיעו כי ברגע זה הגיע הודעה על תרומה בסכום זהה לחוב, לא ניכר על רבינו זצוק"ל שום אות התפעלות, וממשיך היה בשעורו באותה ההתלהבות. וכבר ספרו בני הישיבה לדורותיה, שבכל גלגולי הישיבה הק' בירושלים, שעברה ממקום למקום ומבנין למבנה אחר, כמעט תמיד אירע שעד דקות ספורות קודם ההעברה למקום החדש, לא ידע איש להיכן בדיוק עוברים, ואילו רבינו זצוק"ל מצווה היה ומזרז לארוז את כל החפצים, באומרו בבטחון ובשלווה: "הישיבה היא של הקב"ה, והוא בודאי ידאג לה", ואכן, תמיד נמצא המקום המתאים בסופו של דבר.

במקרים אחרים באה לידי ביטוי קדושתו המופלגת של רבינו זצוק"ל. כך שנקלע פעם לאחד מסמטאות העיר פריז, עטה פרצופו חוורון עז, ולמלוויו התלונן כי אינו מסוגל לנשום כאן. הללו הציעו לו לגשת תיכף לרופא הנמצא הרחוב הסמוך, וראה זה פלא, אך יצאו מהרחוב בו היו – הוטב לו לרבינו וחלפה תחושתו הרעה. לאחר בירור הובן כי ברחוב זה קיים מקור טומאה – אשר לעין אינו נראה כלל, ורבינו זצוק"ל, לעוצם קדושתו ופרישותו, לא מסוגל היה לעמוד בכך. אחד מתלמידיו סיפר, כי פעם התלווה לרבינו זצוק"ל בהליכתו בבאר יעקב. על יד הלוח מודעות נעצר רבינו והחל לקרוא בתשומת לב מירבית מודעה אשר סיפרה כי בתאריך פלוני יתקיים בעיר מופע שכל כולו שחץ וטומאה. לפליאת הלה, קרא רבינו את המודעה שוב ושוב, ואף משעזבו את המקום – ביקש רבינו זצוק"ל לשוב למודעה בשנית, והרי הוא שוב קורא ומשנן לעצמו: ביום פלוני בשעה פלונית... מלווהו לא עצר יותר בעד עצמו, ושטח בפני רבינו את פליאתו – מה לראש הישיבה ולמופע מגונה ומאוס זה? רבינו זצוק"ל השיבו בכאב: ביום פלוני בשעה פלונית יורדת לעולם טומאה. שומה עלינו, איפוא, לקדם את פניה, ולהתחזק בשעה זו דייקא בלימוד תורה וקדושה.

אוהבן של ישראל

פרק מיוחד ונרחב בדמותו של רבינו זצוק"ל, הוא יחסו לכל אדם באשר הוא, החל מכבוד מופלג אשר רחש לכל אדם ובריה אשר בא במחיצתו – זקנים ונערים כאחד, וכלה בהשתתפות בשמחתן של ישראל ובשעת צערן.

כל אדם אשר הגיע לביתו, זכה ורבינו זצוק"ל קם לכבודו מלא קומתו. לבני ביתו – אשר תמחו הלמאי זה קם הוא ומטריח עצמו בפני 'יהודי פשוט' – נזעק, "אין דבר כזה יהודי פשוט"! כך היה גם כשצלצל הטלפון בביתו, תמיד הקפיד לענות בעצמו, וכידוע, מעולם לא הניח לבני הבית לתת להמתין ליהודי אשר הידפק על דלת ביתו, וכאשר עוד כוחו היה במתניו, אף הקפיד לפתוח בכבודו ועצמו את דלת הבית. וסיפר בחור – אשר למד אז בישיבה קטנה סמוכה – כי הידפק פעם עם חברו על דלת רבינו זצוק"ל, ובנו שליט"א אשר פתח את הדלת התחנן בפניהם שידברו בשקט, כי אם רק ישמע אביו כי מישוהו בדלת מיד יזדרז לקבלו, ועתה אוכל הוא את ארוחת הערב, וחוששים הם לבריאותו וחוזקו. משנשנה מקרה כזה בפעם אחרת, ושמע רבינו את אשר אירע חרה לו הדבר מאד, ולא נח עד שצלצל לבית היהודי אשר הידפק על דלתו לבקש את מחילתו.

על רגישותו לכבוד הזולת, יעיד המעשה הבא. נודמן פעם רבינו זצוק"ל לאירוע בו השתתפו עוד כמה רבנים נכבדים. רבינו התכבד בנאום לכבוד המעמד, ועל השולחן הציב מאן דהו מכשיר הקלטה להנציח את דברי ראש ישיבת באר יעקב. סיים רבינו את דבריו, ולבמת הנאומים נתכבד לעלות רב נוסף שנכח שם. אלא שרבינו זצוק"ל שם לב, כי מכשיר ההקלטה – אשר הושם להקלטת דבריו – נלקח משולחן הנאומים. על אתר, סימן לבעל המכשיר בעדינות, כי יואיל נא להעמיד שוב את מכשיר ההקלטה על שולחן הנאומים, ובכך לכבד את הנאום הנוכחי גם הוא.

נהג המונית המסור ששימש את רבינו זצוק"ל בנסיעות רבות בימי חייו, סיפר אף הוא בהתפעמות בימי השבעה על יחסו של רבינו זצוק"ל אליו. תמיד, משהיה עולה לרכב עם רעייתו הרבנית תחי', מתנצל היה בפני הנהג על אשר אינו יושב לידו, כי אם במושב האחורי ליד הרבנית. משהיו מגיעים לאולמות שמחה וכד', לא היה נח עד שדאג כי אף הנהג יכנס עמם לטעום משהו ולהחיות נפשו במזון ומשקה. פעם, אף המתין לנהג עד שימצא חניה לרכב, ואך משמצא, נכנס עמו יחד לאולם. משעלה פעם למונית אם א' ממקורביו, פתחו שניהם בשיחה של דברי תורה. אלא שבאמצע השיחה – קטעה רבינו זצוק"ל: "מדברים אנו בשפת האידיש", אמר, "והנהג איננו בקי בה. הבה נעבור לשפת העברית, המובנת לנהג המונית גם הוא".

ופעם אירע, שבבוא רבינו זצוק"ל לישיבת נשיאות ועד הישיבות² אשר על חבריה נמנה מצעירותו, ובפתח הבנין הסמוך עמד יהודי העמל לפרנסתו ופרק מעל רכבו גלילי נייר

עג. רבינו זללה"ה היה חבר בנשיאות ועד הישיבות לצד חברותו במועצג"ת. מן הראוי לציין, כי כל חברותו של

כבדים. משראה את רבינו זצוק"ל – אשר היה אז עדיין צעיר לימים – פנה אליו, ולתומו ביקש ממנו כי יעזור לו בפריקת הסחורה. וכך, זה לצד זה, עמדו הסוחר הירושלמי, והגאון רבי משה שמואל שפירא – ראש ישיבת באר יעקב, ופרקו ארגוני סחורה מהכא להתם, בטבורה של ירושלים. בעיצומה של מלאכת הפריקה, צדה עין הסוחר את דמותו של הגאון ר"ש ואזנר שליט"א אשר הגיע אף הוא להשתתף באסיפה. פנה, איפוא, הוא לרבינו וביקש "יואיל נא מר להמתין מספר רגעים עם גלילי הנייר, שכן בתי שתחי' סובלת ממחלה, וברצוני לילך ולבקש ברכה מהרב ואזנר", רבינו כמובן נענה לבקשתו. מששב הלה, התענין רבינו בשם הילדה, ובירכה כי תשוב במהרה לביתה בריאה ושלמה. סוחר הנייר הקשיב ברוב קשב לברכת רבינו, כאשר מצידו אינו מבין מה לו ולברכות לחולים.

סופו של מעשה הוא, שבאותו לילה, נזדמן הסוחר הנ"ל לחתונה, כאשר בשיאה של השמחה, לקול צלילי "ימים על ימי מלך" נכנס ובא בפתח האולם לא אחר מאשר היהודי החביב, אשר בצהרי יום זה עזר לו ופרק עמו את סחורתו. הלה, אדום מבושה, רץ להתנצל בפני רבינו זצוק"ל, אשר כמו לא הבין על מה המהומה, ופטרו לשלום, ובברכה נוספת לשלום בתו החולה, אשר אכן שבה לאיתנה תוך זמן קצר ע"ה.

לרבים זכורה כניסתו הדרמטית של מרן הגרא"מ שך זצוק"ל לבניני האומה, בליל יסוד "דגל התורה" בשנת תשמ"ט. אלא שלא הכל יודעים, כי ע"פ בקשתו של מרן ה"אבי עזרי", התבקש רבינו זצוק"ל לבוא גם כן ולהיכנס עמו בצותא לאולם ע"ה. הישיבה שכנה באותה העת בירושלים, ורבינו זצוק"ל התבקש להמתין למרן הגרא"מ שך בכניסה לעיר, ולהגיע

רבינו זצוק"ל במועצג"ת היתה כעבורו אילון וכדיעבד, זאת כיון שלא ראה את תפקידו בהנהגת הדור, כי אם אך ורק בהרכבת תורה והעמדת תלמידים. בשנת תשכ"ו (והוא בן מ"ט שנים), ביקשו מרן הגר"י סרנא זצ"ל – יו"ר מועצג"ת דאז – להצטרף למועצה, ונענה בסירוב, בתואנה כי חושש הוא שהדבר יפריענו מתלמודו. בהזדמנות אחרת, אשר שוב עלה הנדון על הפרק, שוב השתמט רבינו מהענין, אז התבטא באזני הגר"י סרנא, "וכי אינכם מפקחים מהפסוק 'ועצומים כל הרוגיה' אותו דרשו חז"ל על מי שהגיע להוראה ואינו מורה"? על אף מילים חריפות אלו, נשאר רבינו כשלו, ולא אבה להתעטר בחברות במועצג"ת. עם זאת, כאשר טרח הגר"י סרנא זצ"ל בשלישית, ובא עד לבאר יעקב לבקשו להצטרף למועצה, שוב כבר לא אור רבינו אומץ לסרב לו, היות וחשש מבזיון כבוד התורה של הגר"י סרנא זצ"ל. ענין זה שב וחזר אצל רבינו זצוק"ל אין ספור פעמים במשך שני חייו, כאשר בקשוהו לעמוד בנשיאות וראשות מוסדות וכד', תמיד סירב לטול על עצמו את העול בתואנה של ביטול תורה.

עד. מפי חתנא דבי נשיאה, הגר"י שלום דב שמעון שליט"א.
עה. מעשים רבים ועובדות ידועים, שיש בהם משום ללמד על יחסו של מרן הגרא"מ שך זצוק"ל לרבינו זצוק"ל, והערכתו העצומה אליו. מבני ביתו המקורבים של מרן הגרא"מ זצוק"ל שמענו כי היה ביטוי של כבוד מיוחד

יחד עמו לאולם. רבינו נענה לבקשה, והגיע למקום מספר דקות קודם השעה הייעודית. משראה כי עדיין נותרו מספר דקות עד לבואו של הגרא"מ שך, ביקש ממלויו להגיע עמו לאלמנה המתגוררת בגבעת שאול בסמיכות למקום, ולדרוש בשלומה בדקות אשר נותרו להם, וכך הוה. אפס, משהגיע לבית האלמנה, הבין בבינתו כי לא די בביקור סמלי בן מספר דקות, לקח הוא, איפוא, כסא, והתיישב למשך שעה שלימה והיטה אוזן קשבת למצוקותיה ותינוי צרותיה של אלמנה זו, אשר למותר לציין כי ביקורו זה היה לה למשיב נפש. למלויו רק סימן ברמז, כי יודיעו למרן הגרא"מ שך כי יאחר במספר דקות, וע"כ שלא ימתין לו. עם תום הביקור הארוך, שם פעמיו בזריזות לבניני האומה, כאשר בפני מלוויו מציין הוא כי שמחת אלמנה חשוב יותר מהכל.

וכך סיפרו גם בני ביתו, כי לעת זקנותו ממש, והוא בקושי יוצא מביתו, בקשו מאחת הישיבות החשובות שבארץ כי יבוא לכבדם בנוכחותו במעמד חנוכת הבית והכנסת ס"ת. רבינו זצוק"ל נענה לבקשתם, והשמועה פשטה כאש בשדה קוצים כי רבינו יופיע למעמד, דבר אשר הביא רבים רבים מבני התורה לנהור למעמד הגדול, לחזות בזיו פניו. בהגיע הזמן, ומכוניתו של רבינו זצוק"ל כבר הגיעה לחניון האולם, נזכר לפתע אחד מיושבי הרכב כי בלילה זה מתקיימת חתונה של בת אלמנה אחת, אשר רבינו זצוק"ל הרבה לשמחה ולעודדה תדיר. באולם עצמו כבר הכריז הכרוז על בואו של ראש ישיבת באר יעקב – אך ברכב פנימה ניתנה ההוראה החד משמעית, 'חוזרים', חתך רבינו זצוק"ל, 'שמחת לב אלמנה חשובה יותר'.

אלמנות רבות, לצד אנשים קשי יום, מצאו אצלו תמיד דלת פתוחה ואוזן קשבת למשמע צרותיהם, לעצה טובה ומילה מעודדת, ואף למתת יד. אחד מהעלובים הללו, אשר חק

בו השתמש הגרא"מ זצוק"ל אך ורק בהזכירו את שם רבינו זצוק"ל, ועוד שם של א' מגדולי הדור זצוק"ל. לעיל כבר תוארה פגישתם האחרונה, בה ציין הגרא"מ את עוצם שקיעתו בלימוד של רבינו. בסופה של פגישה זו, דרש מרן הגרא"מ במפגיע מרבינו כי רוצה הוא לעזור ולסייע לו עבור ישיבת באר יעקב, למרות חולשתו הנוראה בה היה שרוי. נענה רבינו זצוק"ל ואמר, "יעתיר ראש הישיבה ויתפלל עבורנו". אלא שהגרא"מ זצוק"ל ביקש גם לעזור לו בהשגת תרומה, ועל אתר ביקש מבני ביתו לטלפן לנדיב מפורסם להתרימו עבור ישיבתו של רבינו. אלא שכאן התנשא רבינו זצוק"ל כארי, וסימן לבני הבית בתקיפות כי לא יבצעו את הטלפון. "איני רוצה שישיבת באר יעקב תיהנה ויגרם לה רווח מחמת חולשתו של מרן הגרא"מ", הורה. עם יציאתו את הבית, (אשר גם שם נחשפו המלזים למעמד נורא הוד, כאשר מרן הגרא"מ שך זצוק"ל התעקש לקום ממקומו וללוותו, ורבינו הודיעו, כי אם יקום ראש הישיבה, הרי שהוא לא עוזב את הבית..) חמק א' ממלויו ונתן את מספר הטלפון של הנדיב לנאמני בית הגרא"מ שך. משסיפר זאת לרבינו זצוק"ל זכה לנייפה וגערה - "ישיבה לא יכולה להתקיים על ידי יסורים וחולשה של הרב שך", אמר.

עשה לעצמו, לעדכן את רבינו זצוק"ל על כל התפתחות, קטנה כגדולה, בעניניו ומצבו, ופעם אחת – עת הוצרך רבינו לאשפוז בבית החולים – והלה מצלצל כמנהגו, בשעות שלפנות בוקר, החל גוער הוא באשר הרים את הטלפון 'היאך זה לא נותנים לו לדבר עם ה'חבר שלו' איך הוא יוכל ללכת לישון בלי להתעדכן במה שהתרחש היום בבנין אצלי? כך גם אלמנה אחת, אשר בעלה המנוח לא הניח לה במותו מאומה, כי אם צוואה מפורשת, בה נאמר כי מהיום, כל מחסורה על הרב שפירא מבאר יעקב. והיא, נאמנת לציווי בעלה, באה מידי זמן, והחלה מתנה בפני רבינו זצוק"ל את כל כאביה ותהפוכותיה, כאשר בסיומה של שיחה, זוכה היא לקבל מרבינו זצוק"ל את התמיכה הכספית, לה 'חוייב' בצוואתו של הבעל.

ואלמנה אחרת, אשר התריסים בביתה נשברו, פנתה לרבינו זצוק"ל בסיפור הבעיה, ואכן רבינו דאג לכך שבביתה יותקנו תריסים חדשים. אלא שעם תום ההרכבה, אמרה האלמנה כי דבר לה אל רבינו זצוק"ל – צבע התריסים, כך היא, אינו לרוחה. עם כל הטרחה הגדולה וההוצאה הכספית הכבדה, הורה רבינו לבניו כי יעשו כרצונה, ולא נח עד כי ויידא כי צבע התריסים החדשים מקובל עליה ומשביע את רצונה.

בני ביתו מספרים, כי כאשר היה שומע על פיגוע רח"ל שדם יהודים נשפך בו, מזיל היה דמעות כמים, ופותח היה מיד באמירת תהלים, כשהוא חבוש בכובעו. ופעם, אירע פיגוע בדיוק כאשר שב רבינו זצוק"ל מטיפול רפואי המחייב אכילה אחריו, לא הסכים רבינו לאכול, ולא שעה לבקשת הרבנית תחי' להכניס מאומה לפיו. "דם יהודים נשפך כמים, ואיך אוכל?" שאל בכאב, ובשארית כוחותיו נעמד להגיד תהלים.

אף בזמנים קשים ולחוצים, כגון לפני אמירת השיעור, או אחרי טיפולים רפואיים מתישים, תמיד האיר פנים לכל אחד ואחד באשר הוא, אם זה לקשה יום אשר הגיע לבקש ברכה, אם לאלמנה אשר באה לשתפו בחוויותיה, ואם ליהודי אשר הגיע לטכס עצה עם ראש הישיבה, כיצר יפיק ויביא לידי ביצוע את כישוריו המוזיקליים, בו בזמן שקולו אינו ערב דיו, ומתבייש הוא מתגובת הקהל. רבינו זצוק"ל, כשגמרתו תחת בית שחיו, והוא הולך לקראת אמירת השיעור – נענה לעומתו בעצה הוגנת: "ראשית, היכנס לחדר סגור שחלונותיו אף הם סגורים, שם תפתח בשירה בקול חזק. אט אט, משתרגל, החל לפתוח את החלונות להטעים את שכניך אף הם מיופי שירתך. בשלב הבא" – המשיך ראש הישיבה העומד לפני אמירת שיעור בהיכל הישיבה – "הזמן לביתך את שכנך אשר אהבת, והשמע בפניו מיצירותיך, וכך עם הזמן תתרגל לשיר בפני הקהל", סיים עצתו, וילך הלה מן המקום שמח וטוב לב, ורבינו צלל בעומקה של סוגיא.

לא יפלא איפוא, כי כאשר דיבר רבינו זצוק"ל בהתפעלות אודות המסופר על מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, שאמר בהלויית אשתו הרבנית ע"ה, כי אין הוא זקוק לבקש ממנה מחילה, שכן מעולם לא נהג כלפיה שלא כדין – הפסיקתו הרבנית תחי' באומרה, "מה לך תתפלא, והלא אף אתה יכול למימר כן"י.

עו. ובאמת, פרק נכבד וקובע מקום לעצמו הוא יחסו של רבינו זצוק"ל לרעייתו הרבנית תחי', דבר אשר היה למופת בעיני כל, וכבר ידעו כל תלמידי באר יעקב לדורותיהם (וכן היה ממליץ המשגיח, רבי שלמה וולבה זללה"ה), כי הרוצה ללמוד דרכי שלום ואמת בהנהגת הבית, טוב לו כי ילך אצל ראש הישיבה הדגול, שם יראה הנהגת בית מהי. בליל ש"ק היה מנהגו, שכאשר היה בוצע מהפת ומחלק ליושבי השולחן, אזי לוקח היה את הפת הראשונה וקם ממקומו להביאה למקום מושבה של הרבנית תחי'. וספרו תלמידיו, כי פעם א', עת היו בחו"ל והשתתפו בסעודת שבת גדולה בהשתתפות רבים מבני המקום, לא ויתר רבינו על מנהגו זה, ולעיני כל תר אחר מקומה, וניגש למקומה. ובהנחת אבן הפינה לישיבת לייקווד, ערכו שמה קידוש גדול ביום השבת בהשתתפות רבינו זצוק"ל, ואף כאן, דאג רבינו להעברת כוס היין לרבנית תחי'. וכשחש שהציבור הגדול שם לא רגיל במראות שכאלו, ביאר להם היטב את מנהגו: "בגמ' הלא כתוב דעל האיש לכבד את אשתו יותר מגופו, ופשט דברי הגמ' הוא - כן ביאר - ששיעור הוא בהכרת הטוב שעל האיש לחוש כלפי רעייתו, אשר תודות לה ולמסירותה זוכה למה שזוכה ומגיע להיכן שמגיע. הנובע מהכרת הטוב זו, איפוא, הוא דין זה של מכבדה יותר מגופו. ובכלל, כל יום היה מנהגו, שעם שובו לביתו בערבו של יום, היה נכנס לאכול פת של ערבית בצותא עם הרבנית, והיה יושב ומתענין בשלומה ובאשר עבר עליה במשך היום כולו. עם תום הסעודה, חובש היה את כובעו וממתין לה, ורק משהגיעה היא תחי', פותח היה בברכת המזון. בשמחות וכו', תדיר היה מתענין אצל מקורביו - "מה שלום הרעבצין?" וכאשר היה יוצא מביתו - הן לנסיעה ארוכה, והן לתפילת מעריב כישיבה, הרי הוא מודיע לרבנית, "רעבצין, הולך אני למעריב. אשוב עד מעט". ובשובו לבית הרי שב הוא ומברכה לשלום במאור פנים. וספרו באי הבית, כי פעמים אשר היה חוזר מן הדרך וכוחותיו בל עמו, וקשה הי' עליו הדיבור, ועל כן תיכף לפני כניסתו הביתה, נעמד היה מעט ונח ע"מ לאזור מעט כוח, למען יוכל לברך את הרבנית תחי' בברכת שלום בקול שמת ובמאור הפנים הרגיל והמיוחד לו. וכאשר הוצרכה לנסוע לירושלים, ורכב ההסעה בושש מלבוא, ניצב היה רבנו זצוק"ל על מרפסת הבית וממתין עד שתגיע הסעדה. ומשכאה, בירך את רעייתו תחי' "צאתך ובואך לשלום", ושב לתלמודו וספריו. מידי שבת בשבתו, נהג היה להתבטא על החמין שמגישה הרבנית תחי' - "במקומות רבים בעולם הייתי, כזה צ'ולנט מעולם לא טעמתי". וידוע כבר, כי פעם א' נחרך החמין, והכל המתינו לשמוע אם גם כזה צ'ולנט לא טעם רבינו מעולם.. תגובתו של רבינו היתה: "רעבצין, זיבורית דרך כעידית דעלמא". וכשבאו ספריו החדשים מבית הדפוס - אשר כנזכר לעיל, נהג היה לברך שהחיינו ולשתות לחיים - תיכף לאחר אמירת ה'שהחיינו', ניגש היה למחיצה, ומגיש לרבנית תחי' את הספר. ובאמת, קטן הגליין מלהביע ולתאר את הקרבתה של הרבנית תחי', עבור תורת בעלה וישיבתו הק' ובניה. החל מימיהם הראשונים, בהם נקרא להרביץ תורה בישיבת קול תורה בירושלים, ובתקופה זו נעדר היה הוא כל השבוע מהבית, והיה מגיע אך משבת לשבת. ואף בשנות מלכותו בבאר יעקב, תדיר עמדה לצידו לבלתי יופרע תלמודו ותיפגם שקיעתו. בערב יום השבת, היתה הרבנית תחי' מסדרת ודואגת לכל עניני השבת ומסירה עולה של דאגה מראש בעלה הדגול - אשר יושב היה ביום זה, פנוי מאמירת שעורים וכו', ושקוע בתלמודו כל היום כולו ממש.

זכות תורת רבינו זצוק"ל ותורת בני הישיבה לדורותיה, יעמדו לה, לאמה של מלכות תחי' לאוי"ט, לראות דורות ישרים מבורכים תמיד מכל יוצ"ח, ולראות כמהרה בשוב ה' ציון וביקצת שוכני עפר בב"א.

ובא השמש

שבת קודש, פר' תזריע מצורע, תשס"ו, היא השבת האחרונה והיום האחרון בחיי רבינו זצוק"ל. בהאי שתא, הוחלט בהנהלת ישיבת באר יעקב על הקדמת 'זמן' הקיץ ליום שישי - כ"ט ניסן, לזכות רבינו זצוק"ל ולרפואתו, (וכפי שכבר היה לעולמים כי משהתחיל הזמן, הוטב לו לרבינו זצוק"ל). בליל שבת, לא נרשמה שום הרעה במצבו של רבינו זצוק"ל, ועל יד מיטתו ניצב בנו, הגאון רבי נפתלי צבי יהודא שליט"א, למשמרת שלום אביו. בסביבות השעה ארבע לפנות בוקר, נחרד הוא לשים לב הוא כי המכשירים מציינים כי המצב מחמיר, ושלום רבינו נתון בסכנה. עזרה הוזעקה על אתר, כאשר למיטתו מוזעקים רופאים. במקביל, פשטה השמועה בפנימית הישיבה הק', בה נמו הבחורים את שנתם, ואשר הקיצו מיד והחישו פעמיהם לאמירת תהלים בקול זעקה בביהמ"ד.

ויהי כי באת שעת נצחון אראלים על מצוקים, ומן שמיא נגזרה גזירה ואין להשיב, כי תעל נשמתו של האי גברא רבה, ספר התורה וארון הקודש בסערה השמימה, לצור מחצבתה. ויהיו כל הנוכחים סביב המיטה מקבלים על עצמם עול מלכות שמים, וקוראים בזעקה ובבכי גדול שנשמע פתח הבית "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד", והקול הולך ונשמע מסוף העולם ועד סופו, לאמור וי אבדה נפש, ופרחה לה בטהרה נשמת איש האמת, ורוכב ערבות שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק.

אנשי החברא קדישא, אשר הגיעו למקום עם צאת השבת, העידו כי צבע פניו לא נשתנה כלל כרגיל במקרים כאלו, והיו פניו מזהירות כזוהר הרקיע, וכפי שהעיד בנו שליט"א, שעם יציאת נשמתו, משוך היה על פניו חיוך ובת שחוק שלא מעלמא הדין.

עם צאתה של שבת, הובא גופו הטהור להיכל בית המדרש פנימה, למקום הבאר הגדולה בה עמד ודלה דלה לתלמידיו במשך דורות, תורה ויראת שמים.

למחרת היום נערכה הלווייתו - אשר יצאה מהיכל הישיבה בבאר יעקב, ונמשכה בביהכנ"ס 'לדרמן' בבני ברק, כאשר בתוך רכבות עם ה' אשר באו לחלוק כבוד אחרון לאביר הרועים זקן ראשי הישיבות, מעתיק השמועה, שריד לדור דעה, אשר סימל את מסורת קדושת הישיבה, עומדים תלמידיו מזקנים ועד נערים וקורעין קריעה בכגדם בבכי תמרורים, אבי אבי רכב ישראל ופרשיו.

בערוב יום ראשון, ב' אייר, הורד גופו הטהור למקום מנוחתו האחרון, בחלקת הרבנים אשר בבית החיים שע"י ישיבת פוניבז'.

והכי חקקו על מצבתו:

תורה תורה חגרי שק והתפלשי באפרים
פה נגז

אוצר החכמה

מאור התלמוד חמדת ישראל
רבינו הגדול שר התורה

מאה"ח 1234567

ה"ר ש"ס

ראש הישיבה

הגאון החסיד האמיתי

מרנא ורבנא

מאה"ח 1234567

משה שמואל שפירא

וצוקללה"ה

בהגאון החסיד האמיתי רבי אריה וצוקללה"ה

בהגאון מאור הגולה

מרן רבי רפאל וצוקללה"ה מוולאזין

תלמיד מובהק למרן הגאב"ד דבריסק וצוקללה"ה

ריש מתיבתא דבאר יעקב

בעל קונטרס הביאורים ושערי שמועות

גבור כח בעמלה של תורה

באהבתה ובשמחתה ישגה תמיד

מסר נפשו ללמד לדור אחרון יושר דרכי העיון

האיר עיני חכמים בעומקה של הלכה

בתורתו שבע"פ ושכתב

וממסורת תורת רבותיו הנחיל דרך

אוצר החכמה

בלימוד תורתן של ראשונים

העמיד תלמידים הרבה בכל תפוצות ישראל

למעלה מששים שנה

ורומם קרנה של תורה ובני היכלה

שפך נפשו לפני קונו בעבודה זכה ותמימה

החיה רוח שפלים ולב נדכאים בהארת פניו

ונתן עיניו ולבו להיות מיצר בצרתן של ישראל

וימת משה עבד ה'

בעת עלות השחר יום שבת קודש

יום חשכו המאורות א' לחודש אייר ה'תשס"ז

אוי נא לנו

מי יודה דעה ומי יבין שמועה

הי חסיד הי עניו מתלמידיו של הלל הזקן

ת.נ.צ.ב.ה.